

Pokud to jde, spoléhám se jen sám na sebe

Sklářský výtvarník Jaroslav Svoboda oslavil pětasedmdesáté narozeniny. Tvorbu má stále za nutnou podmínku svého života

JAN DOČEKAL

Žďár nad Sázavou – Sklářský výtvarník Jaroslav Svoboda, rodák ze Sokolce u Poděbrad, oslavil 9. února 75. narozeniny. Jeho volná tvorba jednotlivostí z hutního skla a tavených plastik je respektovaná v celém kulturním světě. Četná díla ze Svobodova ateliéru jsou ve sbírkách prestižních domácích a zahraničních galerií, vlastní je významní soukromí sběratelé. Od roku 1990, kdy založil v Karlově u Žďáru nad Sázavou vlastní sklárnu, je Svobodova kreativita součtem umělecko-podnikatelské a individuální ateliérové práce.

V posledních letech jsme spolu několikrát hovořili o českém sklářském umění. Samozřejmě s přihlédnutím k produkci vaší sklárny a s akcentem na slábnutí zahraničního zájmu o české sklo. Jaká situace je dnes?

Obávám se, že naše sklo, mám na mysli produkci sklárny, nikoliv ateliérovou uměleckou tvorbu, se už nikdy nedostane na takovou úroveň, jakou mělo v 60. až 90. letech minulého století.

Co to tehdy bylo, co je umělecky a komerčně vyzvedlo?

Obrovský úspěch na dvou světových výstavách, v Bruselu a v Montrealu. České sklo získalo slávu, která vydržela poměrně dlouho. Obchodní podmínky byly celosvětově mimořádně příznivé. Po produkci našeho sklářského průmyslu i po individuální tvorbě byl v cizině vysloven hlad. **A potom?**

V průběhu času se mnoho změnilo. Bylo by možné napsat tlustou knihu o tom, proč. Shrnu-li to do jediné věty, řeknu, že sklo patří do skupiny produktů a užžitých předmětů, na něž rozhodně nejvíce negativně působí světová i lokální ekonomická a politická krize. Ty přišly a zdaleka se nechystají odejít. **Platí to rovněž u tzv. solitérního uměleckého skla, originálních a unikátních děl, kterými naši skláři, vy mezi nimi, získali vysoký kredit ve světovém měřítku?**

Do určité míry. Šetří i individuální sběratelé, šetří také specializovaná muzea. To je ovšem jiná kategorie obchodu. Výhradně se jedná o jednotlivé originální umělecké kusy.

Skláři představovali mezi našimi umělci jistou elitu.

Proti kolegům z jiných oborů jsme měli výhodu. Hojně nás podporovaly naše i zahraniční galerie. Dokonce byly instituce, které podporu samy organizovaly. Dnes často slyším heslo, ať se stará každý sám o sebe. Takové stěpení je ve všech oblastech lidské činnosti zničitelné.

Je to stále tak, že trh v mnoha zemích dává přednost třeba i méně kvalitnímu, ale lacinému sklu z Číny?

Mínění, že za mnohé naše problémy může Čína, se stalo téměř módním. Ale není úplně nepravdivé. Posloužím osobní zkušeností, zažitou, jak se říká, na vlastní kůži.

Koncem 90. let přijela do Karlova nákupčí z americké obchodní firmy, s níž jsem se dobře znal. Přes ni jsem dodávali zboží za zhruba dvacet milionů korun ročně. Ale tenkrát objednávala, prý na zkoušku, jen pár nových věcí. Byla v Číně a podobně zboží, které jsme nabízeli, bude odebrat raději odtamtud. Důvod? Třetinová cena. Takže naše letitá spolupráce skončila.

Nadobro?

Ano. Zmíněná firma udělala úpadek. Americký trh zaplavily levné čínské výrobky všeho druhu, ale domácnosti začaly paradoxně šetřit. Omezily nákupy. Tím chci ří-

PAN SKLÁŘ. Individuální sklářská díla Jaroslava Svobody nacházela v minulém desetiletí velkou přízeň v Japonsku. Na snímcích vpravo ukázka z díla Jaroslava Svobody – *Křišťál pro Santiniho, broušené sklo, 2010*. Foto: Ivona Chmélková (1x) a Jan Dočekal (3x)

ci, že někdy ani cena zboží nehráje rozhodující úlohu. Dokládá to i současné přibývání čínských poptávek po možnostech importu.

Myslíte skla?

Samozřejmě. Ledy se pohybnou. V minulých dnech byla u nás na průzkumu skupina čínských obchodníků. Ale pořád je nutná trpělivost, potřeba vydržet. Jsme svědky velkých, někdy i překotných změn, avšak změny v myšlení lidí jsou přece jen pomalější, než by si přály naše výroba a náš obchod.

Znalci uměleckého skla a sběratelé jsou patrně v nejvyšších komerčních patrech. Ubývá jim, nebo přibývá?

Zažil jsem jen jedenkrát, že si ode mne koupil autorské sklo člověk z „horních deseti tisíc“. Dvě plastiky to byly. Nevím, komu dnes prodávají galerie, ale opravdoví sběratelé, věrní fandové, jsou mnohdy skromní lidé. Rok i dva šetří na skleněný objekt, který chtějí získat.

„Obávám se, že naše sklo, mám na mysli produkci sklárny, nikoliv ateliérovou uměleckou tvorbu, se už nikdy nedostane na takovou úroveň, jakou mělo v 60. až 90. letech minulého století.“

Je nepravděpodobně faktické rozdělení jedné bytosti na dvě – sklářského umělce a majitele sklárny. Jak jste se vnitřně uspořádal, aby „oni dva“ mohli existovat spolu?

Pro sklářského výtvarníka je velmi komplikované, mnohdy až nepřátelské být umělcem a zároveň podnikatelem. Přináší to mnohá omezení a potřebu kompromisů. Například když potřebuji zajistit práci všem zaměstnancům, přijmu vlastně jakoukoliv zakázku. Pro umělce to není zrovna dobrá vize. **Omlouvám se, jestli strkám nos za předěl mezi publikovatelným a důvěrně osobním, když se ptám, jestli peníze z vaší umělecké tvorby a peníze z vaší sklárny jsou dvojími penězi?**

Odpovím naprosto otevřeně: většinu autorských věcí prodávám přes firmu a peníze jdou zpět do výroby. Byly ča-

sy, kdy příjmy z mé individuální tvorby výrobu zachraňovaly.

Vaše individuální sklářská díla, převážně z broušeného křišťálu nebo z barevného hutního skla, nacházela v minulém desetiletí velkou přízeň v Japonsku. Jak je tomu dnes?

V současné době je pro nás Japonsko z hlediska trhu nepřístupné. Nevím, jestli se tam vede jiným sklárnám, ale my nemáme japonskou poptávku už několik let. S autorským sklem je to stejné. Příčiny vězí v hluboké ekonomické krizi znásobené přírodní katastrofou se zničením jaderné elektrárny. **Chtěl jsem se také zeptat, zda plánujete pro Japonsko další výstavu, ale na takovou otázku jste vlastně dal odpověď napřed.**

Přítomně nic „japonského“ neplánuji. Ale nikdo neví, jak se situace může vyvinout. Bylo u nás před lety rozšířeno přesvědčení, že Japonsko drží svou šíří zájmu české sklářství. Teď je to minulost, ale třeba ne napořád. V Japonsku je stále mnoho milovníků skla. Naši japonští přátelé, kteří domů přiváželi od nás sklo a pravidelně pořádali autorské výstavy, už nemají galerii a opustili tokijské reprezentační obchodní kanceláře. Sklo je však pořád jejich doménou. Vozí je po Japonsku a pořádají malé výstavy v pronajatých prostorách. **Všude je mnoho informací, jejichž shrnutí je stále totéž, jednoduché a pro téměř všechny druhy obchodu deprimující – lidé všude na světě šetří.**

Je to důsledek hlubokých změn v myšlení. Doba, kdy mnozí měli v bytech vitríny plné drahého skla, je pryč. Převládá změněná estetická citění, především pak racionální nazírání na potřeby vybavenosti bytu. Také musíme vidět negativní změny způsobené globalizací. Hlavní z nich spočívá v nemorálním, a ve svých důsledcích nebezpečném, prohlubování ekonomických rozdílů mezi bohatými a chudými. Děje se to na úkor střední vrstvy, jejíž ekonomické aktivity jsou pro každou společnost rozhodující.

Když ctitel skla koupí vaše dílo, stane se jeho fyzickým vlastníkem. Vy zůstanete majitelem duchovním. Je ale nesnadné, mnohdy jistě nemožné, sledovat osud jednotlivých děl. Znáte některý?

Jistě. Jsou sběratelé, kteří

koupené dílo patřičně umístí, pořídí fotografii a pošlou mně ji s dopisem, abych věděl, že si věci váží a že jim dělá potěšení, když ji mohou ukazovat. **Kdybyste nedokázal spojit a držet uměleckou a ekonomickou dvojakost vlastní tvorby a produkce sklárny, dokázal byste se uživit jako sklářský výtvarník na volné noze?**

Většina unikátních ateliérových kusů, objektů a tavených plastik obvykle najde zákazníky. Takže bych se s největší pravděpodobností na volné noze uživil.

„Jsou sběratelé, kteří koupené dílo patřičně umístí, pořídí fotografii a pošlou mně ji s dopisem, abych věděl, že si věci váží a že jim dělá potěšení, když ji mohou ukazovat.“

To je nejlepší z eventualit. A obecně? Máte radu, jak ven z potíží českého sklářství?

Nemám. Potíže sklářství jsou dílem potíží všech oborů, celé ekonomiky. Je třeba, dokud to jde, držet se svého. A až nebude východisko, jít od toho. Jediněc nic nezmůže. Rozhodně nelze čekat, až shůry spadne deset tisíc mecenášů podporujících české umělce všeho druhu. Vlastně je možné čekat, ale naplnění nepřijde. Umění, včetně výtvarného, vždycky vznikalo pro vybrané konzumenty, přičemž slovem vybrané myslím počet, že jich je málo a víc jich nikdy nebude. A ti si cestu k umění najdou. Vždycky to tak dělali.

Filmaři vytvářeli usilují o pravidelné státní příspěvky na posílení české kinematografie. Výtvarníci, pokud vím, takové snahy nemají.

Nejspíš je jim žebrání proti mysli. Ale je pravda, že filmy mají více diváků než výtvarné umění. **Sochař Stanislav Podrzáský měl před třiceti roky myšlenku, kterou chtěl čelit ekonomickým problémům. Řekl: „Budu pracovat osm hodin denně. Všechna díla odevzdám státu. Ten mně za ně dá průměrnou měsíční mzdu dělníka a s díly naloží, jak uzná.“ Neuspěl.**

Samozřejmě. Nemohlo to tak fungovat. Nemohlo by ani dnes. Umělecké dílo je zbožím.

kou autorskou výstavu, ještě k tomu v metropoli, to je, jak se lidově říká, o ústa. Organizačně, především však finančně. Výstavu mně podpořil pouze jeden sponzor. Více jsem jich neoslovil, protože tento způsob podpory umění je mně protivný. Neumím žebrat. Spoléhám se, pokud to jde, jen na sebe. Je to samozřejmě přepych, protože výstava u nás doma zpravidla nepřináší finanční efekt.

V jiném rozhovoru s vámi jsem četl, že výstavu v Karolinu považujete za významný mezník.

A mám ji spojenou s optimismem, protože dopadla dobře, a se směstlými. V Karolině si totiž dovilil udělat autorskou výstavu přede mnou jen jeden sklář – věhlasný profesor Stanislav Libenský, můj učitel a pozdější přítel, kterého jsem strádal ve funkci vedoucího sklářského ateliéru na Vysoké škole umělecko-průmyslové v Praze.

Jak důležité jsou pro umělce autorské výstavy?

Velice důležité. Bez občasných přehlídky toho, co jsem udělal, nemohu být. To si raději odřeknu jiné věci. Snad pro každého autora je důležitým momentem, když vidí vlastní práci pohromadě, v určitém celku. V našem regionu je v tom smyslu potěšující, že se lze setkat se vstřícnými postoji Horácké galerie v Novém Městě na Moravě a Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou, který spravuje výstavní prostor ve Staré radnici. Pravidelně tam vystavuje i náš Klub výtvarných umělců Horácka.

Co podle vás nelze přehlédnout na současně české umělecké scéně?

Mohl bych říct, že se mě to netýká, ale to bych nebyl upřímný. Děsí mě, zač je možné být vyzvednut a někdy ještě podepřen státem jako opravdový soudobý umělec. Například výměna panáčků na pražských semaforech není pustošením z prázdnoty, nýbrž výjimečným uměleckým činem. Úcta k poctivě umělecké práci se vytrácí. Ještě horší je, co předvedla pražská kulturní obec při lednové prezidentské volbě. Na některé dosavadní autority jsem z toho důvodu změnil názor. K horšímu, samozřejmě. Přiklonily se na tu stranu, odkud očekávají peníze, nebo alespoň popularitu.

Není to tak dávno, co začal nový rok. Spojíte s ním nějaké důležité přání?

Přejí si, aby na mou práci navázal a rozvíjel ji můj vnuček. Představoval by v naší rodině už třetí sklářskou generaci. Byla by v tom i naděje na zachování sklářství na Vysočině.

Bylo vám pětasedmdesát. Myslíte na konec umělecké dráhy?

Jistě. Ví, že přijde. Ale věřím, že to nebude zítra ani pozítří. Tvorbu mám stále jako nutnou podmínku života.

Kdo je Jaroslav Svoboda?

Sklářský výtvarník Jaroslav Svoboda, narozený 9. února 1938, působí v Karlově u Žďáru nad Sázavou. Je členem Unie výtvarných umělců České republiky – Klubu výtvarných umělců Horácka ve Žďáře nad Sázavou. V roce 1957 absolvoval Umělecko-průmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě (obor broušené sklo, profesori B. Novák, J. Brychta a S. Libenský), v roce 1970 získal diplom na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (Mgr.). Pracoval v ateliéru broušeného skla Uměleckých řemesel v Praze, šestnáct let byl vedoucím sklárny ve Škrdlovicích u Žďáru nad Sázavou, pět let profesorem a vedoucím ateliéru skla na Vysoké škole umělecko-průmyslové v Praze.

Uspěl mnoha autorských výstav, v cizině v Norimberku, Varšavě, Káhiře, Alexandrii, Budapešti, Haagu, Tokiu a jinde, zúčastnil se 125 kolektivních výstav, v cizině v Německu, Kanadě, Sovětském svazu, Rakousku, Nizozemsku, Finsku, Norsku, Švédsku, Itálii, Španělsku, Spojených státech, Japonsku, Řecku a Dánsku. Realizoval četná díla v architektuře, několik z nich v Praze, Brně a na Slovensku, ve Žďáře nad Sázavou je autorem Fontány v interiéru Staré radnice, prostorové stěny v Domě kultury a skleněné fontány ve Státním zámku Žďár nad Sázavou. Byl oceněn Bavorskou státní cenou se zlatou medailí (Mnichov, 1975), Zlatou medailí veletrhu v Bělehradě (1982), Cenou Rudolfa II. (Praha, 1998) a Cenou Franze Kafky (Praha, 1998).